UO'K (UDC): 342.7-053.6:37.01
Mavzu ko'rsatkichi: Ilmiy-publisistik maqola

YANGI O'ZBEKISTON TA'LIM TIZIMIDA YOSHLARNING HUQUQIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH VA HUQUQIY MADANIYATNI YUKSALTIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI

Mamatova Mavluda
Buxoro davlat pedagogika instituti (BuxDPi)
"Huquqshunoslik" yo'nalishi, 1-kurs magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli demokratik islohotlar sharoitida yosh avlodning huquqiy ongi, savodxonligi va huquqiy madaniyatini yuksaltirishning konseptual hamda pedagogik asoslari huquqiy-tahliliy prizma orqali tadqiq etilgan. Ta'lim muassasalarida huquqiy tarbiya tizimini tizimli va bosqichma-bosqich tashkil etish, yoshlarning ijtimoiy-siyosiy jarayonlardagi daxldorlik hissini oshirish, shuningdek, kiber-makonda huquqiy madaniyatni shakllantirish masalalari davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari bilan uzviy bog'liqlikda ochib berilgan. Maqolada muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning ta'lim va huquqiy madaniyat uyg'unligiga oid konseptual asarlari va farmonlariga tayanilgan holda, bugungi kunda yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklar profilaktikasining innovatsion modellari tahlil qilingan hamda magistrant sifatidagi amaliy taklif va tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar:

huquqiy madaniyat, huquqiy savodxonlik, Yangi O'zbekiston, inson kapitali, pedagogik innovatsiyalar, kiber-madaniyat, huquqbuzarliklar profilaktikasi, Uchinchi Renessans, konstitutsiyaviy islohotlar.

Abstract

This article examines the conceptual and pedagogical foundations of enhancing the legal consciousness, literacy, and legal culture of the younger generation in the context of large-scale democratic reforms implemented in New Uzbekistan through a legal-analytical prism. The issues of systematic and gradual organization of the legal education system in educational institutions, increasing the sense of involvement of youth in socio-political processes, as well as shaping a legal culture in cyber-space are revealed in close connection with the priority directions of state policy. Based on the conceptual works and decrees of the Honorable President Shavkat Mirziyoyev on the harmony of education and legal culture, the article analyzes innovative models of crime prevention among youth and proposes practical recommendations as a master's student.

Keywords:

legal culture, legal literacy, New Uzbekistan, human capital, pedagogical innovations, cyber-culture, crime prevention, Third Renaissance, constitutional reforms.

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Kirish (Introduction)

Dunyoda inson qadri ulug'lanadigan, qonun ustuvorligi to'liq ta'minlangan adolatli va huquqiy jamiyat barpo etish har qanday demokratik davlatning oliy maqsadidir. Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida inson kapitalini rivojlantirish va yosh avlodni har tomonlama yetuk, intellektual salohiyatli va yuqori huquqiy madaniyat sohibi qilib tarbiyalash ustuvor vazifa etib belgilangan. Zero, buyuk ma'rifatparvar bobomiz Abdulla Avloniy ta'kidlaganidek, "Tarbiya biz uchun yo hayot — yo mamot, yo najot — yo halokat, yo baxt — yo falokat masalasidir".

Bugungi kunda mamlakatimizda Uchinchi Renessans poydevorini barpo etishdek ulug'vor maqsad yo'lida yoshlarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirish masalasi huquqshunoslik va pedagogika fanlari kesishmasidagi eng dolzarb muammorlardan biri bo'lib qolmoqda. Huquqiy davlat qurish yo'lidan borayotgan jamiyatda qonunlarning ishlashi nafaqat davlat organlarining faoliyatiga, balki o'sha jamiyat a'zolarining, ayniqsa, aholining strategik qatlamini tashkil etuvchi yoshlarning huquqiy savodxonlik darajasiga bevosita bog'liqdir.

Mavzuning dolzarbligi va huquqiy asoslari

Muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev o'zlarining konseptual ma'ruzalarida ta'lim muassasalarida huquqiy tarbiyaning uzviyligini ta'minlash zarurligini bir necha bor ta'kidlaganlar. Davlatimiz rahbarining "Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi Farmoni hamda yangilangan O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida yoshlar huquqlarining kafolatlanishi, ta'lim olish imkoniyatlarining kengaytirilishi bu boradagi amaliy ishlarning huquqiy poydevori bo'lib xizmat qilmoqda.

Huquqiy savodxonlik shunchaki qonun normalarini bilish yoki qonun nomlarini yod olishdan iborat emas. Bu — insonning o'z haq-huquqlarini anglagan holda, jamiyatda boshqalarning ham huquqlarini hurmat qilishi, qonun buzilishlariga nisbatan murosasiz munosabatda bo'lishi va har qanday vaziyatda qonuniy choralar doirasida harakat qila olish qobiliyatidir. Ta'lim tizimida huquqiy ongni shakllantirish yosh avlodni tizimli ravishda jamiyat va davlat boshqaruvidagi islohotlarga tayyorlash demakdir.

Ta'lim tizimida huquqiy savodxonlikni oshirishning pedagogik modellari

Buxoro davlat pedagogika instituti (BuxDPi) miqyosida hamda mamlakatimiz ta'lim tizimida yoshlarning huquqiy madaniyatini yuksaltirishda quyidagi uch bosqichli pedagogik modelni joriy etish yuqori samara beradi:

1. Nazariy-bilish bosqichi: Huquqiy fanlar doirasida talabalarga fundamental huquqiy bilimlarni berish, konstitutsiyaviy normalarning mazmun-mohiyatini hayotiy misollar orqali tushuntirish.

2. Amaliy-ko'nikma bosqichi: Huquqiy interaktiv o'yinlar, "Sud majlisi simulyatsiyasi", debat klublari va huquqiy keyslar (case-study) orqali yoshlarda qonun hujjatlarini amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirish.

3. Qadriyatli-faoliyat bosqichi: Yoshlarda qonun ustuvorligiga nisbatan ichki e'tiqod va sadoqatni shakllantirish, jamiyat hayotidagi adolatsizliklar yoki qonunbuzarliklarga qarshi ijtimoiy va huquqiy faollikni uyg'otish.

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar yoshlarga huquqiy bilimlarni quruq ma'ruzalar orqali emas, balki qiziqarli, muammoli vaziyatlarni yechish (problem-solving) metodlari yordamida yetkazishni talab etadi.

Raqamli makon va kiber-huquqiy madaniyat

Bugungi texnologik inqilob va globallashuv davrida huquqiy savodxonlik masalasi virtual makonga ham ko'chmoqda. Yoshlarimizning aksariyat qismi internet va ijtimoiy tarmoqlardan faol foydalanuvchilar hisoblanadi. Shu sababli, ta'lim tizimida an'anaviy huquqiy madaniyat bilan bir qatorda, "kiber-huquqiy madaniyat"ni shakllantirish ham kun tartibidagi eng muhim masalaga aylandi.

Yoshlarga internet tarmoqlarida kiber-bulling, intellektual mulk huquqining buzilishi, feyk (yolg'on) ma'lumotlarni tarqatishning huquqiy oqibatlari va axborot xavfsizligi qoidalari haqida chuqur bilimlar berilishi lozim. Huquqiy savodxon talaba internetdan faqat bilim olish va jamiyat rivoji uchun foydalanadi, turli yot g'oyalar ta'siriga tushib qolmaydi.

Xulosa va amaliy takliflar (Conclusion)

Xulosa qilib aytganda, Yangi O'zbekiston poydevorini barpo etayotgan bugungi yoshlar — yurt tayanchi va elimiz iftixoridir. Ularning huquqiy savodxonligini ta'lim tizimi orqali yuqori bosqichga olib chiqish, kelajakda korrupsiyadan xoli, qonunlar qat'iy ustuvor bo'lgan qudratli davlat qurishning eng to'g'ri va yagona yo'lidir.

Men, Huquqshunoslik yo'nalishi magistranti sifatida, ta'lim tizimida yoshlarning huquqiy madaniyatini yanada yuksaltirish bo'g'inida quyidagi takliflarni ilgari suraman:
1. Alloma va jadid bobolarimizning huquqiy-ma'rifiy qarashlarini (masalan, Fitratning "Oila" asari qoidalarini) zamonaviy oila huquqi va pedagogikasi darslariga integratsiya qilish.
2. Ta'lim muassasalarida talabalar tomonidan maktab o'quvchilari uchun "Tengdosh-tengdoshga" tamoyili asosida huquqiy klinikalar va bepul huquqiy targ'ibot to'garaklarini yo'lga qo'yish.
3. Raqamli platformalarda va ijtimoiy tarmoqlarda yoshlarbop, qisqa va kreativ videoroliklar shaklidagi "Smart-Huquq" loyihalarini ko'paytirish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati (References)

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2023. – 88 b.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2021. – 464 b.
3. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: "O'zbekiston", 2016. – 56 b.
4. Avloniy A. Turkiy guliston yohud axloq. – Toshkent: "O'qituvchi", 1992. – 96 b.
5. Fitrat A. Oila yoki oila boshqarish tartiblari. – Toshkent: "Ma'naviyat", 1998. – 112 b.
6. Tojixonov U., Saidov A. Huquqiy madaniyat nazariyasi. 2 jildlik. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 1998.
7. Saidov A.X. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi va milliy qonunchilik. – Toshkent: Adolat, 2018. – 240 b.

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.